

УДК 37.091.26: [811.161.2+821.161.2]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-67>

Леся ГАПОН,
orcid.org/0000-0002-5616-6478
кандидат філологічних наук,
асистент кафедри української мови та методики її викладання
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) hapon_lesia@tnpu.edu.ua

Ольга ПЕТРИШИНА,
orcid.org/0000-0001-5427-200X
кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови та методики її викладання
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) petryshyna@tnpu.edu.ua

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Й ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті проведено аналіз і практичне порівняння традиційного та формувального оцінювання. Зазначено, що підсумкове оцінювання традиційно використовують на завершальному етапі певного періоду навчання для співвіднесення результату учня з обов'язковими результатами, визначеними Державним стандартом. Формувальне оцінювання застосовують для вдосконалення процесу навчання з урахуванням виявлених потреб учнів / учениць у формі, прийнятній як для здобувачів / здобувачок освіти, так і для педагогів. Висвітлено сучасні методичні підходи до оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання школярів на уроках української мови й літератури. Вказано, що застосування формувального оцінювання учнів на уроці передбачає: визначення учнями цілей навчання; забезпечення вчителем зворотного зв'язку; організацію активної та інтерактивної участі учнів / учениць у процесі пізнання й обговоренні його результатів; забезпечення умов, за яких здобувачі / здобувачки будуть знати й розуміти критерії оцінювання до початку роботи над завданням; рефлексію; коригування навчальної діяльності з урахуванням одержаних результатів оцінювання. Здійснено обґрунтування сутності методики, висвітлено особливості використання низки методів формувального оцінювання. Окреслено спільні й відмінні риси підсумкового і формувального оцінювання. Критеріальність, спеціальний інструментарій, доказовість віднесено до спільних рис. Детально викладено відмінні риси. Описано форми надання зворотного зв'язку, зокрема словесне оцінювання усних та письмових робіт. Визначено особливості самооцінювання та взаємооцінювання учнів / учениць. Продемонстровано методику створення і використання критеріальних таблиць.

Ключові слова: формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання, самооцінювання, взаємооцінювання, зворотний зв'язок, критеріальні таблиці.

Lesia HAPON,
orcid.org/0000-0002-5616-6478
Candidate of Philological Sciences,
Assistant at the Department of the Ukrainian Language and Methods of Its Teaching
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
(Ternopi, Ukraine) hapon_lesia@tnpu.edu.ua

Olga PETRYSHYNA,
orcid.org/0000-0001-5427-200X
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Head of Department of the Ukrainian Language and Methods of Its Teaching
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) petryshyna@tnpu.edu.ua

FORMATIVE ASSESSMENT AT THE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL IMPLEMENTATION

The article is an attempt to analyze and compare the traditional and formative assessment. It is noted that the summative assessment is traditionally used at the final stage of a certain period of study to correlate the student's result

with the required results defined by the State Standard. The goal of the formative assessment is to monitor student learning to provide ongoing feedback that can be used by instructors to improve their teaching and by students to improve their learning. Modern educational approaches to assessing the results of competency-based learning of students at the lessons of Ukrainian language and literature are highlighted. It is indicated that the use of a formative assessment in the classroom involves: students' learning goals identification; providing teacher feedback; organization of active and interactive participation of students during their own process of learning and discussing its results; providing conditions under which students will know and understand the evaluation criteria before starting work on the task; organization of reflection; adjustment of educational activities taking into account the obtained evaluation results. The essence of the methodology and the peculiarities of the formative assessment techniques are substantiated. The common and distinctive characteristics of the summative and formative assessment are outlined. Criteria, special tools, provability are among the common features. Distinctive characteristics are described in detail. Forms of feedback are considered, including verbal assessment of oral and written work. Commenting on the oral answers of students, the teacher first emphasizes the most successful ones. Then he points out what needs to be improved, asks clarifying questions, suggests ways to avoid mistakes in the future. When evaluating students' work in writing, the teacher can leave written comments in a notebook, draft or Google test. The teacher gives the correct answer instead of the wrong one, and suggests ways to avoid such a mistake in the future. Peculiarities of self-assessment and mutual assessment of students are determined. The technique of creating and using criterion tables is demonstrated.

Key words: formative assessment, summative assessment, self-assessment, mutual assessment, feedback, criterion tables.

Постановка проблеми. Оцінювання – важливий складник навчального процесу, від якого значною мірою залежить його результат.

Традиційно в українській школі використовують підсумкове оцінювання, мета якого – порівняти результати учня з обов'язковими результатами, визначеними Державним стандартом базової середньої освіти. Підсумкове оцінювання відбувається на завершальному етапі певного періоду навчання – у кінці вивчення теми (тематичне), року (річне), семестру (семестрове) (Пометун, 2019: 88). Воно визначає рівень сформованості предметних і загальнонавчальних знань та вмінь і застосовує дванадцятибальну систему.

Активне впровадження реформи «Нова українська школа», що базується на компетентнісному підході, зумовило необхідність переглянути установлену систему оцінювання і сформувати новий інструментарій для оцінювання компетентностей.

Компетентність, як зазначає О. Локшина, – багатовимірне утворення, що містить когнітивні, емоційні, мотиваційні та ціннісні елементи (Локшина, 2009: 107). Тож оцінювання компетентностей має вимірювати як когнітивні (знання, уміння), так і некогнітивні елементи (досвід діяльності, ціннісне ставлення). Широкий спектр можливостей для цього відкриває формувальне оцінювання.

З огляду на це проблема використання методів формувального оцінювання на уроках української мови й літератури є актуальною і потребує всебічного висвітлення.

Аналіз досліджень. Ідею формувального оцінювання вперше висунули американські учені Б. Блум, Т. Хастінг та Дж. Мадаус у роботі «Посібник з формувального та підсумкового оцінювання навчання учнів» (1971 р.). Спочатку цю ідею підтримали чимало зарубіжних науковців і педагогів-практиків, зокрема Дж. Макміллан, К. Кет-

лин, П. Блек, Б. Белл, Б. Коуві, Ф. Перрену та ін. Згодом прихильники формувального оцінювання з'явилися в Україні: низку досліджень опублікували О. Барна, В. Вембер, Г. Войтків, Д. Жилін, Л. Кабан, О. Локшина, Н. Морзе, І. Сокол, С. Тригуб, О. Щербак та ін.

Нормативно-методичними підставами для впровадження формувального оцінювання в Новій українській школі (далі – НУШ) слугують: Концепція НУШ, «Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти», Державний стандарт початкової освіти, затверджений 21 лютого 2018 року Постановою Кабінету Міністрів України № 87, Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений 30 вересня 2020 року Постановою Кабінету Міністрів України № 898, низка наказів Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України). Методику застосування формувального оцінювання у 1–4 класах НУШ викладено в посібнику «Нова українська школа: порадник для вчителя» (Бібік, 2017: 118–133). Роз'яснення засадничих аспектів оцінювання навчальних досягнень у 5-тих класах знаходимо в листі МОН України від 06.08.2021 №4.5/2303-21 «Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі / 5 класах ЗЗСО за Державним стандартом базової середньої освіти в умовах реалізації концепції НУШ.

Про роль формувального оцінювання для відслідковування розвитку компетентностей учнів у процесі навчання окремих предметів гуманітарного циклу йдеться в працях О. Пометун, Т. Ремех (історія, громадянська освіта); В. Уліщенко, А. Фасолі (зарубіжна література, українська література). Окремі аспекти використання методів формувального оцінювання на уроках української словесності висвітлено в тезах Л. Гапон (Гапон,

2020: 145–147). Однак ґрунтовні дослідження з теми ще попереду.

Мета статті – визначити роль і місце формувального оцінювання в системі оцінювання навчальних досягнень учнів під час упровадження реформи НУШ, описати найбільш уживані методи формувального оцінювання в процесі компетентнісного навчання на уроках української мови й літератури.

Виклад основного матеріалу. Формувальне оцінювання використовують для поліпшення

процесу навчання. Воно враховує індивідуальні потреби здобувачів / здобувачок і відбувається у формі, прийнятній для усіх учасників / учасниць освітнього процесу.

У період упровадження реформи НУШ, що передбачає компетентнісне навчання, цей вид оцінювання набуває особливої ваги, оскільки вимірює рівень сформованості не лише предметних, але й комунікативних, соціальних та метапредметних компетентностей, а також особистісних регулятивних умінь учнів / учениць.

Таблиця 1

Види робіт	Вид оцінювання	Рівень сформованості компетентності	Шкала	Критерії оцінювання розробляє і затверджує
Оцінювання предметних компетентностей				
Завдання ЗНО	Підсумкове, зовнішнє	Високий; достатній; середній; низький	12-бальна : 10–12 – високий; 7–9 – достатній; 4–6 – середній; 0–3 – низький	Український центр оцінювання якості освіти – підрозділ МОН України
Індивідуальні види робіт (у класах, де реформу НУШ іще не впроваджено)	Підсумкове, проміжне, внутрішнє.	Високий; достатній; середній; низький	12-бальна : 10–12 – високий; 7–9 – достатній; 4–6 – середній; 0–3 – низький	МОН України
Оцінювання ключових та предметних компетентностей				
Тести, які стосуються реальних життєвих ситуацій	Підсумкове, зовнішнє	Дуже високий; високий; базовий; низький	6-бальна: 5–6 – дуже високий; 3–4 – високий; 2 – базовий; 1– дуже низький	Програма міжнародного оцінювання учнів PISA
Індивідуальні роботи (у першому семестрі 5 класу, де реформу НУШ уже впроваджено)	Внутрішнє, проміжне, поточне формувальне (згідно з системою оцінювання, створеною в школі)	Високий; достатній; середній; низький	Не потребує вираження в балах; може бути виражене в балах, якщо в школі створено свою систему оцінювання	Заклад використовує критерії МОН України або створює і затверджує свої
Робота в групах, міжгалузеві, міжпредметні проекти, окремі види індивідуальних творчих робіт, для яких не розроблені критерії МОН (у класах, де реформу НУШ іще не впроваджено; у класах, де реформу НУШ уже впроваджено)	Внутрішнє, проміжне, поточне формувальне (згідно з системою оцінювання школи)	Високий; достатній; середній; низький	Можна перевести у 12-бальну шкалу: 10–12 – високий; 7–9 – достатній; 4–6 – середній; 0–3 – низький	Заклад загальної середньої освіти
Анкетування, спостереження (у класах, де реформу НУШ іще не впроваджено; у класах, де реформу НУШ уже впроваджено)	Внутрішнє, поточне формувальне	Частота вияву ознаки: часто, інколи, завжди	Не потребує вираження в балах	Заклад загальної середньої освіти

Роль і місце формувального оцінювання в системі оцінювання навчальних досягнень учнів / учениць для визначення рівня сформованості предметних і ключових компетентностей висвітлено в таблиці 1.

Спільними рисами підсумкового та формувального оцінювання вважають критеріальність, спеціальний інструментарій, доказовість, а відмінності репрезентовано в таблиці 2.

Формувальне оцінювання має функції оцінювання для навчання та оцінювання як навчання. Воно передбачає аналіз знань, умінь ціннісних орієнтирів і поведінки учнів / учениць, планування навчальних цілей і шляхів їх досягнення (Логвіна, Рождественська, 2012: 10). Щоб розвинути вміння учнів / учениць ставити перед собою цілі й оцінювати на цій основі свої навчальні досягнення, а також підвищувати мотивацію до здобуття знань, школярів / школярок залучають до процесів цілепокладання, рефлексії, само- і взаємооцінювання.

Традиційними методами цілевизначення є бесіда, опитування, планування, синтез, аналіз; методами рефлексії – рефлексійні бесіди і рефлексійні вправи. На етапах цілевизначення і рефлексії використовують таблиці «Знаю. Хочу дізнатися. Дізнався / дізналась» (за Д. Огл), «Дерево цілей» (за П. Друкером) (Кучеренко, 2015 : 411). Для здійснення само- і взаємооцінювання, вважає В. Уліщенко, учитель має ознайомити учнів / уче-

ниць із критеріями, що відповідають певним балам (це можуть бути інформаційні картки) (Уліщенко, 2018: 139). За О. Пометун результативними є такі методи самооцінювання, як «Шкала» і «Однохвилинне есе», а для оцінювання роботи дітей у групах – «Бортовий журнал» (заповнює вчитель) або аркуші самооцінювання (заповнюють здобувачі / здобувачки) (Пометун, 2019: 95).

Відзначимо значущість налагодження зворотного зв'язку. Провідні дослідники акцентують увагу, що формувальне оцінювання – це «безперервний потік зворотного зв'язку з учнями», «слухні коментарі та зрозумілі пропозиції, які допомагають учневі усвідомити власні прогалини в знаннях так, щоб він накопичив достатньо інформації для просування вперед» (Шакіров, Буркітова, Дудкіна, 2012: 37). Зворотний зв'язок має бути своєчасним і містити пропозиції щодо подальшої навчальної та розвивальної діяльності.

За результатами формувального оцінювання має обов'язково відбутися коригування освітнього процесу. Наприклад, після визначення труднощів, що постали перед учнем / ученицею, треба передбачити шляхи їх усунення: повторення матеріалу, пояснення із використанням інших методів навчання, виконання тренувальних вправ, розроблення диференційованих завдань тощо.

Узагальнюючи матеріали нормативних, методичних та наукових джерел, можна стверджу-

Таблиця 2

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ	ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ
Має на меті співвіднесення результату учня з обов'язковими результатами, визначеними Державним стандартом	Має на меті внесення змін у процес навчання учнів / учениць (виявлення труднощів, встановлення шляхів подолання труднощів, заохочення, мотивація); спостереження за індивідуальним поступом кожного учня
Передбачає оцінювання результатів навчання	Передбачає оцінювання процесу навчання;
Демонструє прогалини в знаннях учня / учениці	Окреслює перспективи розвитку учня / учениці
Оцінює предметні знання й уміння	Оцінює не лише предметні знання й уміння, а й освітні потреби учнів, їхні комунікативні, соціальні та метапредметні компетентності, особистісні регулятивні вміння
Передбачає оцінювання тільки з боку вчителя	Крім оцінювання з боку вчителя, передбачає самооцінювання та взаємооцінювання учнів
Не передбачає участь учнів у визначенні цілей навчання, розробленні критеріїв оцінювання	Передбачає участь учнів у визначенні цілей навчання, розробленні критеріїв оцінювання
Передбачає обов'язкове оцінювання певної кількості контрольних робіт, виконаних учнями / ученицями індивідуально, згідно з критеріями, визначеними МОН України	Передбачає оцінювання різних видів робіт, виконаних учнями / ученицями індивідуально чи в групі згідно з критеріями, розробленими вчителем разом із учнями / ученицями на основі навчальних цілей школярів
Стосується навчання	Стосується навчання, виховання, особистісного зростання
Періодичне	Постійне
Спонукає учнів конкурувати між собою	Допомагає побудувати індивідуальну траєкторію розвитку учня / учениці

вати, що на уроках української мови й літератури в 5–9 класах доцільно використовувати методи формувального оцінювання.

1. Словесне оцінювання усних відповідей.

Коментуючи усні відповіді учнів та учениць, педагог спочатку відзначає позитивне у відповіді (*У тебе добре вийшло..., Тобі вдалося..., Ти був на правильному шляху, коли...*), потім вказує на те, що потребує доопрацювання (*Варто було би..., Доречно було би ...*), ставить уточнювальні питання (*Що ти мав / мала на увазі коли..., Як можна це сказати / зробити по-іншому?*), пропонує способи уникнення схожих помилок (*У майбутньому звертай увагу на...*).

2. Словесне оцінювання письмових робіт.

Під час словесного оцінювання письмових робіт ефективним є метод «Конференція вічна-віч», коли педагог наодинці коментує роботу учня / учениці. Вважаємо, що не варто намагатися опрацювати всі помилки (особливо, коли їх багато), а сфокусуватися на роз'ясненні двох-трьох складних випадків.

3. Письмове оцінювання робіт.

Оцінюючи роботи учнів / учениць письмово, можна залишати коментарі в зошиті, чернетці чи гугл-тесті, не пропонуючи правильної відповіді, а підказуючи спосіб уникнення помилки. Наприклад: *Спробуй підібрати синонім, щоб уникнути тавтології..., Рекомендую переглянути ролик за покликанням....*

4. Взаємооцінювання письмових робіт.

Для взаємооцінювання письмових робіт найбільш дієвими є методи «Три чернетки» (учні / учениці, працюючи в парах, двічі почергово перевіряють чернетки одне одного, вказуючи, що треба допрацювати; учителів для оцінювання подають останній варіант) і «Дві зірки й побажання» (учні / учениці коментують роботи одне одного, вказуючи на два позитивні аспекти – «дві зірки» – і один, який потребує доопрацювання – «побажання»).

5. Взаємооцінювання усних відповідей.

Для взаємооцінювання усних відповідей доцільно навчити учнів / учениць використовувати

метод «Сандвіч» (комплімент – рекомендація – комплімент).

6. Самооцінювання письмових робіт.

Для самооцінювання письмових робіт рекомендуємо вправи з ключами. Наприклад, вправа 175 з підручника «Українська мова. 5 клас» (Гапон, Грабовська, Петришина, Підручник, 2022: 119).

Гра «Третій зайвий». Знайди в кожному з рядків слово, у якому немає жодного м'якого звука. Впиши ці слова. З останніх літер склади назву українського народного музичного інструмента.

- А** килимок, молодець, кришталь
- Б** сталь, ведмідь, щиро
- В** погляд, гриб, лялька
- Г** лаз, тюлень, шлях
- Г** кома, коваль, герой

7. Самооцінювання і взаємооцінювання деяких видів індивідуальних і колективних творчих робіт.

Для самооцінювання і взаємооцінювання окремих видів індивідуальних і колективних творчих робіт можна використовувати критеріальні таблиці. До складання критеріальної таблиці оцінювання учитель може долучити учнів. Алгоритм дій такий: педагог оголошує мету і завдання на початку уроку (або перед початком вивчення теми, розділу); кожен учень / учениця пропонує 1–2 критерії оцінювання; учитель укладає список критеріїв (наприклад, записує на дошці), коментує і пояснює кожен критерій, ранжує їх; наостанок треба вибрати й обговорити 4–5 пріоритетних критеріїв та корелювати кожен із певною кількістю балів (таблиця 3).

8. Спостереження за навчальним поступом учнів.

Важливим елементом формувального оцінювання на уроках української словесності є спостереження за навчальним розвитком учнів. Для цього вчитель може створити таблицю спостережень: у лівій колонці – перелік вимог згідно з Держстандартом, освітньою програмою закладу,

Таблиця 3

Зразок критеріальної таблиці оцінювання постера «Бережи природу»

Рівень Критерій	Високий (10-12 балів)	Середній (7-9 балів)	Достатній (4-6 балів)	Низький (1-4 бали)
Аргументи (1–3 бали)	П'ять доречних аргументи	Три-чотири доречних аргументи	Два доречні аргументи	Один доречний аргумент
Приклади (1–3 бали)	П'ять доречних приклади	Три-чотири доречних приклади	Два доречні приклади	Один доречний приклад
Дизайн (1–3 бали)	П'ять доречних ілюстрації	Три-чотири доречних ілюстрації	Дві доречні ілюстрації	Одна доречна ілюстрація
Мовне оформлення (1–3 бали)	Від одної до трьох помилок	Від чотирьох до семи помилок	Вісім-десять помилок	Більше десяти помилок

справа – частота вияву: **Ч** – часто, **І** – інколи, **Р** – рідко (таблиця 4). Для зручності можна вертикально записати прізвища й імена, а горизонтально – перелік вимог (таблиця 5). Таблицю заповнюють поетапно впродовж навчального року – одноосібно або у творчій співпраці з коле-

гами-філологами. Здобута інформація буде корисною для визначення реального рівня навчальних досягнень учнів і учениць.

Висновки. Аналіз актуальних аспектів оцінювальної діяльності засвідчує, що для поліпшення якості мовно-літературної освіти на уроках сло-

Таблиця 4

Таблиця спостережень «Формування навчальних досягнень учнів»

І. Усна взаємодія. Держстандарт: МОВ 1.1-1.8.			
1	2	3	4
Учень / учениця _____ :	Ч	І	Р
Сприймає усну інформацію: • слухає уважно, • ставить слушні запитання, • відповідає на запитання			
Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень: • переказує почуте, • складає план почутого, • унаочнює та візуалізує почуте повідомлення			
Виокремлює усну інформацію : • знаходить у почутому відповіді на поставлені запитання, • розрізняє відому і нову для себе інформацію, • визначає ключові слова			
Аналізує та інтерпретує усну інформацію: • формулює тему та ідею • зіставляє почуте із життєвим досвідом, • розпізнає факти, судження, факти, судження та аргументи			
Оцінює усну інформацію: • обґрунтовує достовірність, повноту, • вказує на окремі особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації, • характеризує вплив окремих деталей			
Висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання: • висловлює своє ставлення до думок інших осіб, • наводить кілька аргументів і прикладів на підтвердження власної позиції			
Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок: • використовує вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації, • дотримується норм у виборі мовленнєвих засобів, • використовує окремі засоби художньої виразності • Регулює власний емоційний стан			
II. Робота з текстом. Держстандарт: МОВ 2.1-2.7.			
Учень / учениця _____ :	Ч	І	Р
Сприймає текст: • читає тексти різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів у різний спосіб (оглядово, вибірково тощо) відповідно до мети читання, • розрізняє складники структури тексту відповідно до його жанрово-родової належності та стильових особливостей, • використовує заголовок, зміст та анотацію для оптимізації роботи з текстом			
Аналізує та інтерпретує текст : • формулює тему та ідею, • зіставляє почуте із життєвим досвідом, • розпізнає факти, судження, факти, судження та аргументи, • розрізняє тексти різних стилів, типів та жанрів у контексті авторського задуму, • поєднує інформацію, подану в різні способи (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох текстів			
Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід : • характеризує емоційний стан літературних персонажів, • висловлює в усній та/або письмовій формі власні почуття, враження, викликані прочитаним			

Перетворює текстову інформацію: • переказує зміст тексту у різний спосіб відповідно до завдання, • фіксує потрібні елементи тексту, за допомогою окремих графічних позначок, • представляє текстову інформацію, використовуючи різні способи і засоби візуалізації змісту, • створює текст на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо)			
Обирає тексти для читання: • обирає тексти для читання і наводить окремі аргументи щодо свого вибору, • використовує достовірні джерела інформації, • описує свої літературні вподобання, наводячи приклади прочитаних творів			
Оцінює текст: • обґрунтовує значення інформації, здобутої в прочитаному тексті, • визначає актуальність і несуперечливість, • розкриває актуальність літературних творів у контексті викликів сучасності та власних життєвих потреб, • аргументує власну оцінку прочитаного тексту, наводячи доречні цитати			
Читає творчо: • у разі потреби змінює персонажів, додаючи окремі епізоди, • переказує прочитане з позиції одного з персонажів, • за мотивами прочитаного створює власний медійний продукт (мультфільм, театральну сценку, відеоролик, блог тощо)			
III. Письмова взаємодія. Держстандарт: МОВ 3.1-3.3			
Учень / учениця _____ :	Ч	І	Р
Створює письмові висловлення: • різних типів, стилів, • з дотриманням норм, • на засадах академічної доброчесності			
Взаємодіє письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі): • створює невеликі типові повідомлення на спеціальних (захищених) цифрових сервісах і в соціальних мережах, • висловлюється, спілкується, дискутує в цифровому середовищі, • дотримується норм етикету під час онлайн-спілкування			
Редагує письмові тексти: • знаходить і виправляє недоліки та помилки в змісті, будові і мовному оформленні власних висловлень, • удосконалює текст			
IV. Дослідження мови. Держстандарт: МОВ 4.1-4.2.			
Учень / учениця _____ :	Ч	І	Р
Досліджує мовні явища: • виокремлює та розрізняє мовні одиниці (вказати які саме, наприклад: синоніми, приголосні звуки...) • порівнює та зіставляє мовні одиниці (вказати які саме) • вирізняє окремі мовні явища (вказати які саме) у своєму та чужому мовленні, • порівнює тексти щодо наявності в них певних мовних явищ (вказати яких саме)			
• Використовує знання з мови (вказати які саме) в мовленнєвій творчості			

Таблиця 5

5-А клас I семестр Дослідження мови. Держстандарт: МОВ 4.1-4.2.	Виокремлює та розрізняє синоніми	Порівнює та зіставляє синоніми	Вирізняє у своєму та чужому мовленні синоніми	Порівнює тексти щодо наявності в них синонімів	Використовує знання про синоніми в мовленнєвій творчості
1. Гавриш Марія	+++	++			++
2. Петренко Іван	+++	+		+++	+
3. Сеньків Оксана	+++		++		
4. Сидоренко Віктор	++	++			+++++

весності важливо системно застосовувати як підсумкове, так і формувальне оцінювання.

Упровадження формувального оцінювання передбачає: участь учнів / учениць у визначенні цілей навчання на основі теми уроку; забезпечення вчителем якісного зворотного зв'язку; організацію інтерактивної діяльності школярів; осмислення учнями власного процесу пізнання й обговорення його результатів; забезпечення умов, за яких школярі / школярки будуть знати і розуміти критерії оцінювання до початку роботи над завданням; залучення здобувачів / здобувачок до самооцінювання і взаємооцінювання; рефлексію та обов'язкове коригування навчальної діяльності з урахуванням результатів оцінювання.

Відомості, отримані під час підсумкового та, у разі застосування, проміжного оцінювання, можна ефективно використати у формувальному оцінюванні, наприклад, для окреслення навчальних цілей, визначення труднощів, що постали перед учнем / ученицею, та коригування освітнього процесу.

Запропоновані методи формувального оцінювання сприятимуть посиленню вмотивованості учнів / учениць і забезпечать високу ефективність уроків словесності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в описі особливостей застосування цифрових інструментів формувального оцінювання на уроках української мови й літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко Л. Про оцінювання рівня сформованості предметних компетентностей школярів. *Педагогічний вісник*. 2016. № 2. С. 14–17.
2. Гапон Л. Формувальне оцінювання на уроках української мови й літератури у 5–9 класах. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю) «Актуальні проблеми лінгводидактики в сучасному освітньому середовищі»*. 6 листопада 2020 року. С. 145–147.
3. Инструменты формирующего оценивания в деятельности учителя-предметника / И. Логвина, Л. Рождественская. Нарва, 2012. 48 с.
4. Кучеренко І. Теоретичні і методичні засади сучасного уроку української мови в основній школі. Дис. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Херсон : Херсонський державний університет, 2015. 560 с.
5. Локшина О. Інновації в оцінюванні навчальних досягнень учнів у шкільній освіті країн Європейського союзу. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 2. С. 107–113.
6. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Н. Бібік. Київ, 2017. С. 118–133 с.
7. Онопрієнко О. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. *Український педагогічний журнал*. № 4. 2016. С. 36–42.
8. Оценивание учебных достижений учащихся: Методическое руководство / Р. Шакиров, А. Буркитова, О. Дудкина. Бишкек, 2012. 80 с.
9. Пометун О., Ремех Т. Формувальне оцінювання у навчанні історії та громадянської освіти в контексті нової української школи. *Український педагогічний журнал*. 2019. № 1. С. 86–97.
10. Українська мова : підруч. для 5 кл. закл. загал. серед. освіти / Л. Гапон, О. Грабовська, О. Петришина, О. Підручняк. Тернопіль : Підручники і посібники, 2022. 328 с.
11. Уліщенко В. Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів з української літератури. *Virtus*. № 25. 2018. С. 137–141.
12. Фасоля А. Читацька компетентність: що формуємо, що і як перевіряємо й оцінюємо. *Дивослово*. № 9. 2017. С. 8–15.

REFERENCES

1. Vashchenko L. Pro otsiniuvannia rivnia sformovanosti predmetnykh kompetentnostei shkoliariv [On assessing the level of formation of subject competencies of students]. *Pedahohichnyi visnyk*. 2016. № 2.
2. Hapon L. Formivalne otsiniuvannia na urokakh ukrainiskoi movy y literatury u 5–9 klasakh [Formative assessment in Ukrainian language and literature lessons in grades 5–9]. *Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (z mizhnarodnoiu uchastiu) «Aktualni problemy lnhvodydaktyky v suchasnomu osvithomu seredovyshchi»*. 6 lystopada 2020 roku. S. 145–147.
3. Instrumenty formiruiushcheho otsenyvaniya v deiatelnosti uchytelia-predmetnyka [Formative assessment tools in the activity of a subject teacher] / Y. Lohvina, L. Rozhdestvenskaia. Narva, 2012. 48 s. [in Russian].
4. Kucherenko I. Teoretychni i metodychni zasady suchasnoho uroku ukrainiskoi movy v osnovnii shkoli [Theoretical and methodological principles of modern Ukrainian language lessons in primary school]. *Dys. na zdobuttia naukovooho stupenia doktora pedahohichnykh nauk*. Kherson : Khersonskiy derzhavnyi universytet., 2015. 560 s.
5. Lokshyna O. Innovatsii v otsiniuvanni navchalnykh dosiahnen uchniv u shkilnii osviti krain Yevropeiskoho soiuzu [Innovations in assessing the educational achievements of students in school education in the European Union]. *Porivnialno-pedahohichni studii*. 2009. № 2. S. 107–113.
6. Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia [New Ukrainian school: a guide for teachers] / Pid zah. red. Bibik N. M. Kyiv, 2017. S.118–133.

7. Onopriienko O. Formuvalne otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv: sutnist i metodyka zdiisnennia [Formative assessment of students' academic achievements: essence and methods of implementation]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. № 4. 2016. S. 36–42.

8. Otsenyvaniie uchebnyh dostyzenii uhashchikhsia Metodicheskoe rukovodstvo. [Assessment of student learning achievements: Methodological guide] / R. Shakirov, A. Burkitova, O. Dudkina. Byshkek, 2012. 80 s. [in Russian].

9. Pometun O., Remekh T. Formuvalne otsiniuvannia u navchanni istorii ta hromadianskoi osvity v konteksti novoi ukrainskoi shkoly [Formative assessment in teaching history and civic education in the context of the new Ukrainian school]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. 2019. № 1. S. 86–97.

10. Ukrainska mova : pidruch. dlia 5 kl. zakl. zahal. sered. osvity [Ukrainian language: textbook. For 5 classes. lock total among. education] / L. Hapon, O. Hrabovska, O. Petryshyna, O. Pidruchniak. Ternopil : Pidruchnyky i posibnyky, 2022. 328 s.

11. Ulishchenko V. Osoblyvosti otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv z ukrainskoi literatury [Features of assessing the educational achievements of students in Ukrainian literature]. *Virtus*. № 25. 2018. S. 137–141.

12. Fasolia A. Chytatska kompetentnist: shcho formuiemo, shcho i yak pereviriaemo y otsiniuiemo [Reading competence: what we form, what and how we check and evaluate]. *Dyvoslovo*. № 9. 2017. S. 8–15.